

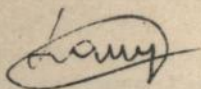
**ІНСТИТУТ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ
УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК**

На правах рукопису

СИДОРЧУК Олександр Васильович

**ЦІНОВИЙ МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ РИНКУ
НАСІННЯ КАРТОПЛІ**

Спеціальність 08.02.03. - Організація управління, планування і
регулювання економіки

**Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук**

КИЇВ - 1997

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Інституті аграрної економіки Української академії аграрних наук.

Науковий керівник - доктор економічних наук,
член-кореспондент УААН, професор
Шпичак Олександр Михайлович

Офіційні опоненти: доктор економічних наук,
професор, академік УААН
Юрчишин Володимир Васильович
кандидат економічних наук
Германчук Григорій Миколайович

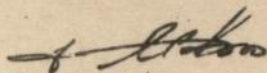
Провідна організація - Національний аграрний університет
(м. Київ)

Захист дисертації відбудеться " 3 " липня 1997 року о 14 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д.26.350.01 по захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук в Інституті аграрної економіки за адресою: 252127, м. Київ-127, вул. Героїв Оборони, 10, конференц-зал, III поверх.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Інституту аграрної економіки

Автореферат розісланий " 3 " червня 1997 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
доктор економічних наук

 - Малік М. Й.

ЛННБ України ім. В. Стефаніка

00751142 (К)

I. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДИСЕРТАЦІЇ

1.1. Актуальність та ступінь дослідженості тематики.

Перехід селекційно-насінницької системи картоплярства України на ринкові засади відбувається надзвичайно складно і супроводжується зменшенням обсягів виробництва та якості насіння, зниженням результативності та згортанням науково-селекційних досліджень. І як наслідок різко скорочується такий чинник інтенсифікації галузі як використання високопродуктивного насіннєвого матеріалу вищих репродукцій, погіршується сортовий та репродукційний склад товарних посадок картоплі, втрачаються конкурентні позиції на зовнішньому і внутрішньому ринках тощо. Причиною цього явища є зниження попиту на високорепродукційне насіння картоплі основними споживачами - спеціалізованими господарствами громадського сектору та зменшення його пропозиції через відсутність сприятливого економічно-правового поля для виникнення недержавних селекційно-насінницьких формувань, агробізнесових структур по сервісному обслуговуванню та забезпеченню насінням приватного сектору, альтернативних бюджету джерел фінансування науково-селекційних досліджень, дієвого контролю якості та сертифікації насіннєвого матеріалу.

Значний вклад у розвиток і конкретизацію теоритичних та практичних проблем формування ринку насіння, в тому числі і насіннєвої картоплі, в свій час внесли вчені інститутів УААН: Інституту аграрної економіки, Інституту землеробства, Інституту рослинництва ім. В.Я.Юр'єва, Інституту картоплярства, Інституту кукурудзи, Держкомісії України по випробуванню та охороні сортів рослин тощо. Проте зі зміною політичної і економічної ситуації в Україні - становлення соціально-ринкової економіки - особливої актуальності набуває розгляд питань організаційно-економічних засад формування ринку насіння картоплі.

Функціонування всієї системи виробництва насіння та управління її окремими ланками базується на економічних взаємовідносинах, і в першу чергу через ціновий механізм.

Тому вдосконалення ціноутворення на насіннєву картоплю в комплексі з реформуванням законодавчо-нормативної та фінансово-кредитної систем дозволяє не тільки відновити науково-виробничий потенціал насінництва, а й вивести його на конкурентоздатний рівень.

Становлення ринкових економічних відносин обумовлює необхідність нового підходу до питання визначення цін на високоякісне насіння картоплі. Їх рівень повинен виходити з рівня цін на ринку товарної

картоплі, враховуючи витрати ланок селекційно-насіницької системи та забезпечуючи її розширене відтворення. Тільки на такій основі рівень цін на насіннєвий матеріал, може в однаковій мірі заохочувати її виробників і споживачів. Кол. додаткові витрати товаровиробників на придбання дорогого якісного насіння компенсується прибавкою врожаю чи інших господарсько-цінних властивостей, тобто спрацьовує принцип адекватності ціни товару його якості.

Все це і зумовило вибір теми, визначення мети і конкретних завдань дисертаційного дослідження.

1.2. Мета і завдання дослідження.

Метою дослідження є аналіз сучасного стану виробництва насіннєвого матеріалу в картоплярстві, розробка організаційних та економічних засад становлення ринку насіння картоплі, вдосконалення системи ціноутворення на дану продукцію.

У відповідності до визначеної мети у дисертації поставлені завдання:

- провести аналіз сучасного стану ефективності виробництва насінної картоплі;
- дослідити економічні взаємовідносини між ланками селекційно-насіницької системи та товаровиробниками картоплепродуктового комплексу;
- проаналізувати особливості формування витрат та системи ціноутворення на насіння картоплі;
- визначити організаційні та економічні умови формування ринку насіннєвої картоплі;
- удосконалити систему ціноутворення на насіння картоплі;
- пристосувати методикку оперативного визначення витрат виробництва на продукцію селекційно-насіницької системи.

1.3. Предмет та об'єкти дослідження.

Предметом дослідження є товарно-грошові відносини між виробниками і споживачами насіннєвого матеріалу, теоретико-методичні і практичні аспекти ціноутворення в умовах формування ринку насіння картоплі, стан і перспективи його розвитку.

Об'єктами дослідження є науково-виробнича та ринкова діяльність Інституту картоплярства УААН та його мережі, насінницьких господарств, посередницьких формувань «Укрсортнонасінневоч», «Укреліткартоплі», «Картопля України» та інших.

1.4. *Методологія та методика дослідження.*

Теоритичною та методологічною основою дослідження є діалектичний метод пізнання та системний підхід до вивчення економічних явищ, праці економістів-аграрників з проблем економічних взаємовідносин, зокрема ціноутворення на продукцію селекційно-насіницької галузі, законодавчі та нормативні акти органів державної влади України з гитань формування ринку насіння сільськогосподарських культур.

У процесі дослідження застосовувалися слідуючи методи: системного та факторного аналізу, абстрактно-логічний, розрахунково-конструктивний, монографічний, статистично-економічний, нормативний тощо. Джерелом інформації були річні звіти науково-виробничих господарств, дані Міністерства статистики України, об'єднання «Укрсортонасінеовоч», спеціальна література вітчизняних та зарубіжних авторів по досліджуваних проблемах.

Були використані програмні продукти Word 7.0, Ekel 7.0 для Windows 95.

1.5. *Наукова новизна і особисті результати досліджень, які вносяться на захист.*

В процесі дослідження одержані результати, що мають наукову новизну і вносяться на захист, а саме:

- комплексно досліджені напрямки формування ринку насіння картоплі;
- сформовані принципи ціноутворення на продукцію селекційно-насіницької системи картоплярства;
- уточнена методика оперативного визначення витрат виробництва та формування цін на насінневий матеріал;
- удосконалені методичні підходи ціноутворення в залежності від якісних характеристик насіння картоплі та визначено рівні сортонадбавок;
- обгрунтовані напрями державного протекціонізму щодо ринку насіння картоплі.

1.6. *Практичне значення досліджень.*

Основна практична цінність полягає у тому, що впровадження запропонованих заходів сприятиме становленню ринку насінневої картоплі. Застосування принципів удосконаленої системи ціноутворення на продукцію селекційно-насіницької системи картоплярства забезпечить

формування оптимального рівня цін реалізації насіння картоплі, який в однаковій мірі буде вигідний виробнику і споживачу.

Результати дослідження можуть застосовуватися для визначення конкретних напрямів подальшого розвитку ринку насіння картоплі, його суб'єктів, заходів державного впливу на селекційно-насінницьку систему тощо.

1.7. Апробація роботи.

У процесі проведення науково-дослідних робіт автором використовувалися різноманітні форми апробації одержаних результатів: обговорення із спеціалістами і керівниками насінницьких господарств, посередницьких формувань, науки; наукові доповіді, публікації, впровадження.

Важливіші положення проведених досліджень доповідались на науково-практичних конференціях та семінарах БНІІК (Беларусь), Інституту землеробства та Інституту картоплярства УААН.

Основні результати дослідження знайшли відображення в 6-ти опублікованих працях.

1.8. Обсяг і структура дисертаційної роботи.

Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків і пропозицій, додатків, списку використаної літератури із 129 найменувань.

Робота викладена на 130 сторінках машинопису, містить 21 таблицю, 5 рисунків та 4 додатки.

У вступі обґрунтована актуальність теми, сформульовані мета, завдання та методи дослідження, визначені його предмет і об'єкти, викладені новизна дослідження і практична значимість одержаних результатів.

У першому розділі «Економічна суть та передумови формування ринку насіння» - розглядаються питання сутності ціни як економічної категорії, обґрунтовується її вплив на попит і пропозицію. Розкрито особливості формування ринку насіння, обґрунтовано роль держави у становленні даного ринку. Узагальнено закордонний досвід функціонування систем виробництва насіння сільськогосподарських культур.

У другому розділі «Сучасний стан системи виробництва насінневої картоплі» визначена роль сортового насіння у підвищенні ефективності картоплярства, проведена економічна оцінка селекційно-насінницької системи, проведений аналіз формування витрат та системи ціноутворення

на насіннєву картоплю. Обґрунтовано необхідність реформування системи виробництва насіння картоплі.

У третьому розділі «Удосконалення цінового механізму формування ринку насіннєвої картоплі» розроблені організаційно-економічні основи формування ринку насіннєвої картоплі, викладені методичні та практичні підходи щодо удосконалення ціноутворення на насіння картоплі, обґрунтоване місце і роль держави у регулюванні даного ринку.

У висновках та пропозиціях узагальнено основні результати дослідження, систематизовано основні висновки та пропозиції, одержані в процесі його здійснення.

II. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ТА ВИСНОВКИ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ.

2.1. Ефективність картоплярства в значній мірі залежить від виробництва насіннєвої картоплі. До складових цього виробництва відноситься селекція, яка створює сорт, та пов'язане з нею розмноження насіннєвого матеріалу. Створення та широке використання у виробництві високопродуктивних, з набором якісних показників сортів, здатних ефективно реагувати на агрозаходи є одним з найважливіших чинників інтенсифікації галузі. Від вдало підібраних сортів для конкретних ґрунтово-кліматичних умов у великій мірі залежить урожайність, якість продукції, її собівартість та рентабельність виробництва картоплі.

Значення селекційно-насінницької системи розкривається через ту роль, яку вона відіграє в економіці картоплепродуктового комплексу. Так, по-перше, насіння є необхідною передумовою щорічного відтворення продукції картоплярства, по-друге, якість його значною мірою визначає рівень урожайності картоплі і є засобом розширеного відтворення і, по-третє, від вартості насіннєвого матеріалу залежить рівень витрат на гектар посадки. За сучасними науковообґрунтованими оцінками дольова участь селекційно-насінницьких досягнень в підвищенні урожайності та покращення якості картоплі досягає 50 %, і вона буде збільшуватися внаслідок зростання можливостей селекції і загальної біологізації та екологізації землеробства.

2.2. Можливості сортів картоплі визначаються комплексом ознак, з яких першочергове значення має рівень потенційної урожайності, а також найважливіші показники їх імунологічних та якісних характеристик /табл.1/.

Так, з даних таблиці видно, що за останні 20 років потенційна продуктивність сортів зросла на 300 ц/га і досягає сьогодні 550-650 ц/га, яка практично відповідає рівню селекційних досягнень країн з розвинутим картоплярством. Проте зростання продуктивності сортів супроводжується підвищенням витрат виробництва на 1 га посіву товарної картоплі, через зростання вартості насіння та здорожчання їх технологічного забезпечення. Також, за цей період, розширився у 2 рази асортимент реєстрованих сортів та площі під ними.

1. Динаміка сортової структури посівів та ефективність виробництва картоплі в громадському секторі.

Показники	1970	1975	1980	1985	1990	1995
Площа посівів під районованими сортами, %	63,9	73,8	79,7	81,9	86,3	87,5
Сортова структура: Юбель	34	23	6	-	-	-
Сулев	21	30	12	-	-	-
Гатчинська	-	11	38	53	38	29
Темп	-	9	35	28	20	15
Поліська рожева	-	-	-	4	2	2
Невська	-	-	-	-	23	27
Луговська	-	-	-	-	-	8
Зов	-	-	-	-	-	4
Інші сорти	45	27	8	15	17	15
Потенційна продуктивність сортів, ц/га	200	290	360	450	550	650
Затрати на 1 га, тис.крб	1,086	1,129	1,396	1,918	2,505	8320
Урожайність картоплі, ц/га	118	86	56	127	121	55
Собівартість 1 ц, крб.	9,2	10,8	13,5	15,1	20,7	1351000
Співвідношення урожайності до потенц. продуктивності, %	47	30	16	28	22	9

Однак, аналіз реального положення справ в галузі показує, що досягнуті параметри продуктивності сортів ще слабо реалізуються у виробничих умовах. Так, середня урожайність, одержана в мережі держсортвипробування складає 300-350 ц/га, а фактична - в господарствах - 60-130 ц/га. Потенціал сортів використовується всього на 25-35%. Тому, один з найважливіших резервів збільшення виробництва картоплі - підвищення ефективності використання потенціалу сортів, головним чином через підвищення якості насіннєвого матеріалу та впровадження нових високоефективних технологій.

2.3. Нами на основі проведених розрахунків було встановлено, що навіть в умовах кризи агропромислового виробництва, придбання та

використання високоякісного і дорядчого насіннєвого матеріалу нових сортів є економічно доцільним. Так, наприклад, впровадження нового сорту Водограй, селекції ІК УААН, в умовах 1995 р., було у 1,54 рази вигідніше, ніж використання низькорепродукційного насіння власного виробництва.

2.4. Дослідження свідчать, що запроваджена та відпрацьована в Україні система виробництва насіння картоплі була орієнтована на колективні спеціалізовані господарства і передбачала виробництво не менше 60 тис.т еліти, в тому числі на оздоровленій основі - 40 тис.т та понад 400 тис.т сортового насіннєвого матеріалу I-II репродукції.

Даною системою насінництва також передбачалося відпускання, насіннєвими господарствами другої групи, насіння (II-IV репродукції) для присадибних ділянок закритих р. йонів.

Фактичні об'єми реалізації високорепродукційної насінницької продукції господарствам громадського сектору, які виробляли картоплю для продовольчих та переробних цілей, були недостатніми для проведення якісного сортооновлення і сортозаміни./табл.2/.

2.Реалізація та забезпеченість елітою громадського сектору виробництва картоплі

№	Показники	1981-1985	1986-1990	1991-1995
1.	Площа посадок, тис.га	549	47	249
2.	Об'єм реалізації еліти, тис. т	80	74	19
3.	Площа сортооновлення, тис. га	457	423	109
4.	Рівень забезпеченості (стр. 3:1), %	83	89	44

Тому, спеціалізовані господарства змушені були висаджувати на товарних посадках бульби III-V репродукції, а населення - тим, що їм «відпустили» колективні господарства чи насінницькою продукцією «власної селекції». Все це зумовлює зниження ефективності картоплепродуктової галузі.

Так, в країнах з розвинутим картоплярств : (Нідерланди, ФРН, США тощо) на товарні посадки використовують тільки сертифікований насінний матеріал не нижче класів А і В (I-II репродукції).

2.5. В ході досліджень виявлено, що загальна криза економіки призвела до скорочення об'ємів виробництва та реалізації насіння картоплі елітно-насінницькими господарствами. Так, за останні 7 років, рівень пропозиції високорепродукційного насіннєвого матеріалу знизився в 2,6 разів, попиту - в 4,9 разів. Через фінансово-економічне зубожіння колективних спеціалізованих на товарному виробництві картоплі господарств, а картопля - затратоємка культура, та скорочення в них площ

посадок, значно знизився попит на якісний насінний матеріал. Так, в 1996 р. еліт-оспами було вироблено 21 тис.т еліти і тільки 11 тисяч тон було реалізовано як насіннєвий матеріал, решта збувалася як продовольча картопля чи обміювався по бартеру на необхідні виробничі ресурси або іншу сільськогосподарську продукцію для суббартера і натуроплати. Внаслідок цього у посадках господарств громадського сектору різко погіршився репродукційний склад, питома вага V і VI репродукцій досягла 30 %. Ще більше ця проблема загострилася у приватному секторі.

Через фінансові труднощі та скорочення державної підтримки постало питання про існування опорних пунктів первинного насінництва в елітних господарствах закритих районів товарного насінництва картоплі. Скорочення бюджетних асигнувань на науку при відсутності альтернативних джерел її фінансування призвело до значного зниження результативності та згортання науково-дослідних робіт. Не відпрацьована система дієвого контролю якості та сертифікації насіння картоплі. Відсутній механізм забезпечення високорепродукційним насіннєвим матеріалом приватного сектору для сортозаміни і сортооновлення, де зосереджено понад 95 % виробництва картоплі.

2.6. Також встановлено, що недосконалість системи економічних взаємовідносин між суб'єктами АПК в умовах формування ринкових відносин, обумовлює подальшу бартеризацію збуту насіннєвої картоплі. Якщо, в 1994 р. питома вага бартеру складала до 40 % від об'ємів реалізації, то в 1996 р. вже - понад 90 %. Відносно насіння картоплі реалізованого за гроші, то держава через власні посередницькі організації, як «Укрсортонасінсовоч» та «Картопля України», повертає сортонадбавки з великим запізненням і в частковому розмірі. Все це ще більше погіршує тяжкий економічний стан виробників насіння картоплі.

2.7. Як показують результати досліджень, заготівля та реалізація практично всієї елітної та сортової насіннєвої картоплі, до недавнього часу, здійснювалася через посередництво об'єднання "Укрсортонасінсовоч" - єдиної в галузі. Необхідність такої посередницької організації не викликає сумніву. Але недоліком її роботи було пасивне виконання своїх функцій. Зміст яких полягав лише в укладанні договорів на виробництво та реалізацію насіннєвого матеріалу і тільки з господарствами громадського сектору.

Суттєво не змінило ситуацію в бік підвищення ефективності селекційно-насінницького процесу та пристосування його до нових економічних взаємовідносин, створення у кінці 1991 р. асоціації

«Укреліткартопля» та в 1995 р. об'єднання «Картопля України». Так як дані виробничо-посередницькі формування займаються в основному розподілом бюджетних коштів, які виділяються на виплату сортонадбавок, не гарантуючи навіть збут законтрактованої через них насінневої продукції. На нашу думку, напрямами діяльності даних формувань повинно бути розробка державних програм та залучення під них інвестицій в комерційно-перспективні проєкти по виведенню картоплярства та його селекційно-насінницької системи на конкурентноздатний рівень.

2.8. В ході проведення досліджень було встановлено, що основним принципом формування цін на насінницьку продукцію було положення, за яким оплата насінневої картоплі, що закуповується у насінницьких господарствах, проводиться по регіональних закупівельних (базових) цінах на товарну картоплю безпосередньо її споживачами, з виплатою, встановлених Мінсільгоспродом, до цих цін грошових сортонадбавок. Так, структура оптової (відпускної) ціни еліти картоплі формувалася слідуєчим чином: 44 % становила закупівельна ціна продовольчої картоплі без ПДВ, 51 % - сортонадбавка з ПДВ і 5-10 % до ціни виробника - нарахування посередника, в даному випадку "Укрсорнасіневооча".

В останні роки, реальна картина формування цін на насіння картоплі та його збутом дещо відрізняється від описаної вище. /табл. 3./

3. Рентабельність виробництва продовольчої і насінневої картоплі,

тис.крб, грн/т.

Показники	Роки		
	1986-1990	1995	1996
Продовольча картопля:			
ціна: закупівлі (базова)	0,129	35000	250
реалізації	0,158	23665	266
собівартість	0,126	13510	207
рівень рентабельності, %	25	75	29
Еліта картоплі:			
ціна: закупівлі (по сортонадбавках)	0,374	60000	510
реалізації	0,378	24665	476
собівартість	0,202	16050	342
рівень рентабельності, %	88	54	39

Як видно з даних таблиці, фактична реалізаційна та закупівельна ціна еліти картоплі істотно різняться між собою. Що пояснюється, зниженням платежездатного попиту на високорепродукційний насіннєвий матеріал,

розширенням бартерних операцій та зменшенням розмірів виплачуваних сортонадбавок. Тому керівники насінницьких господарств в даній ситуації намагаються перестраховатися: продаючи або обмінюючи «напряму» споживачам насіння картоплі по ціні, де вже враховані сортонадбавки, а потім законтрактувавши ці операції через «Укрсортонасіннеовоч» або «Картопля України», ще і отримують компенсацію сортонадбавок з Державного бюджету. Так, восени 1996 р., ціна на еліту картоплі мала становити 510 грн/т і формуватися слідуєчим чином: 250 грн/т - орієнтовна закупівельна ціна на продовольчу картоплю, 70% до неї повина становити сортонадбавка і 20 % - ПДВ. Але фактична ціна реалізації еліти була на рівні 476 грн/т, без врахування авансованої сортонадбавки на законтрактоване насіння в розмірі 250-423 грн/т.

2.9. Як показують дослідження, дуже актуальною проблемою, що стоїть перед селекційно-насінницькою системою, є експансія закордонних сортів картоплі. Так, їх кількість в Державному реєстрі сортів рослин в 1991 р. становила 2 сорти, або 6 %, то у 1997 р. вже становить 20 сортів або 34 % загалом.

На нашу думку, якщо така тенденція буде зберігатися і в подальшому, то вже в найближчі роки це може створити реальну небезпеку розвитку вітчизняній селекції та насінництва, особливо враховуючи їх скрутне фінансове становище.

Витіснення українських сортів може не тільки сильно загальмувати розвиток вітчизняної селекції та розвалити високодохідне сільськогосподарське виробництво як насінництво, але і створити певну загрозу для національної продовольчої безпеки країни. Українські виробники картоплі опиняться при цьому в постійній залежності від імпорту закордонних сортів та великих обсягів насіннєвого матеріалу, що призведе до подальшого розвитку іноземних селекційно-насінницьких систем та занепаду власної тощо.

Отже, аналіз стану справ у системі виробництва картоплі свідчить про необхідність реформування її відповідно сучасних та перспективних економічних умов.

2.10. Незворотність переорієнтації АПК України до ринкових відносин вимагає відповідних змін у селекційно-насінницькій системі картоплярства. Із централізовано керованої, уніфікованої в усіх найважливіших ланках галузь повинна трансформуватися в структуру самостійних, вільно конкуруючих селекційно-насінницьких і насінницьких асоціацій, акціонерних товариств, науково-виробничих формувань та фірм. Цей

процес вже розпочався. Прикладом можуть бути ЗАТ "Елітне насіння", асоціація "Картопля України", територіальні (обласні) насінницькі формування.

Організаційними, правовими та економічними засадами функціонування селекційно-насінницької системи картоплярства в ринкових умовах повинен бути ринок насіння картоплі. Отже, ринок насіння картоплі - це чітка, постійно удосконалювана система економічних, фінансових, обмінно-торгових і правових відносин між виробниками насіння та його споживачами, який на принципах конкурентоздатності збалансовує попит і пропозицію шляхом створення і всебічного розвитку посередницької впроваджувальної сфери (агробізнесу) та встановлення спеціальної системи ціноутворення на насінницьку продукцію, оподаткування, фінансування та кредитування науково-виробничих формувань, а також створення спеціалізованих ринкових структур.

Дослідження показують, що ринок насіння картоплі повинен мати свою організаційну структуру та власний економічний механізм функціонування. Їх поєднання забезпечить спільний інтерес виробників та споживачів насіннєвого матеріалу.

Основними суб'єктами ринку насіння картоплі є: науково-дослідні установи - оригінатори сортів, насінницькі фірми, що займаються організацією репродукування насіння, його маркетингом і збутом, насінницькі господарства та споживачі насінницької продукції (Схема 1).

2.12. Вважаємо, що необх. дною умовою ефективного функціонування ринку насіння картоплі є встановлення контрактної системи взаємовідносин між його суб'єктами. Діючи згідно існуючої нормативно-законодавчої бази, з метою розширення державного впливу на селекційно-насінницький процес в усіх його ланках, в контрактах, на нашу думку, необхідно передбачити, крім загальноприйнятих і слідуючі положення:

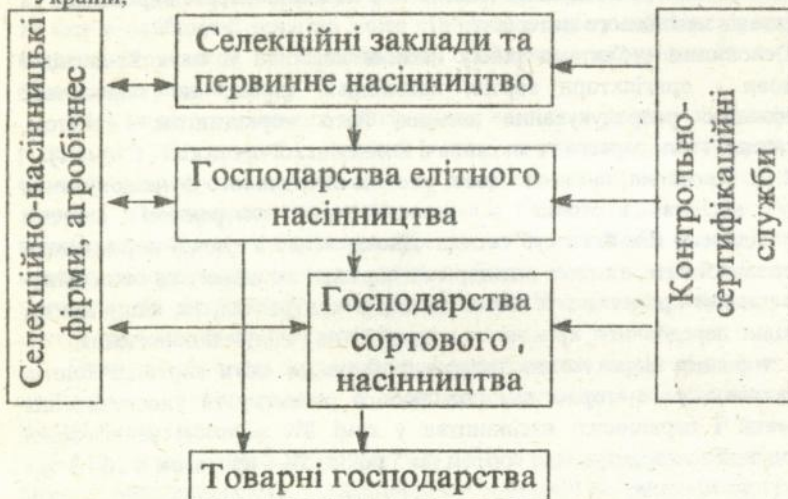
- розмір відрахувань товаровиробниками еліти картоплі коштів установам-оригінаторам для подальшого розвитку та удосконалення селекції і первинного насінництва у сумі 8% вартості реалізованої продукції за користування сортом до 5 років, 5% - протягом 6-10 і 3% - від 11 до 20 років;
- гарантування якості реалізованої насінницької продукції через її сертифікацію;
- відповідність ціни реалізації насінного матеріалу його якісним властивостям;

- розмір компенсації державою елітоспам сортонадбавки на реалізований елітний матеріал картоплі;
- наявність ліцензії на репродукування насіння;
- планування та гарантування реалізації виробленого насінницькими господарствами насінневого матеріалу забезпечує власник сорту або селекційно-насінницька фірма.

2.13. Сьогодні, враховуючи складне економічне становище АПК та картоплярства зокрема, необхідно проводити політику протекціонізму його селекційно-насінницьких установ. Так, як у відкритій конкуренції із західними насінницькими фірмами, які мають достатньо ринкового досвіду і коштів та проводять агресивну маркетингову політику, вони не вистоять.

На нашу думку, в існуючих законодавчих актах, що регламентують нормативно-правове поле діяльності селекційно-насінницької системи, з метою створення рівних умов для вітчизняних і іноземних суб'єктів ринку насіння картоплі, необхідно передбачати:

- механізм контролю за ввезенням в Україну тільки сертифікованого насіння сортів занесених до Реєстру сортів рослин України;

1. Схема структурної побудови ринку насіння картоплі.

- державне випробування сортів вітчизняної і зарубіжної селекції повинно проводитись в однакових умовах: дотримання карантинних вимог, кількість точок і років випробування, чітке віднесення до тієї чи іншої групи стиглості, екологічна адаптація тощо;

- систему заходів по недопущенню демпінгових цін на насінницьку продукцію західних фірм;

- 8 % відрахування від суми реалізації насіння іноземними фірмами до спеціального Фонду розвитку селекції картоплі.

2.14. Становлення нових економічних відносин в картоплепродуктовому комплексі обумовлює необхідність реформування механізму ціноутворення на насіння картоплі. Вважаємо, що їхній рівень повинен базуватися на ринкових цінах товарної картоплі, враховуючи додатково-специфічні витрати ланок селекційно-насінницької системи та забезпечуючи її розширене відтворення, при збереженні адекватності ефективності виробництва насінневої і товарної картоплі. Тобто, тільки на такій основі рівень цін на насіннєвий матеріал, зможе в однаковій мірі заохочувати виробників і споживачів останнього. Коли, додаткові витрати товарних господарств на придбання дорогого, якісного насіння компенсуються прибавкою врожаю чи інших господарсько цінних властивостей. Так, в ході досліджень встановлено, що, в умовах 1996/1997 маркетингового року, реалізація картоплі товарними господарствами забезпечуватиме 50 % рівень рентабельності при урожайності бульб у 250 ц/га. Такий урожай досягається при застосуванні якісного насіннєвого матеріалу вітчизняних сортів та дотриманні вимог сучасних технологій виробництва картоплі.

2.15. В умовах формування ринкових відносин, з недосконалою нормативно-законодавчою базою, нерозвинутими агробізнесом та ринковою інфраструктурою, найбільш адекватним реальним економічним умовам, на нашу думку, буде механізм ціноутворення на насіння картоплі побудований за принципом граничної (мінімальної) ціни. Яка визначається через співвідношення до ринкових цін на товарну картоплю, за допомогою нормативно розрахованих сортонадбавок та обов'язкових відрахувань. Градація сортонадбавок залежить від якісних характеристик насіння, підтверджених контрольно-сертифікаційною службою.

Таким чином, кінцева ціна на насіннєву картоплю визначатиметься на базі граничної з урахуванням комерційного успіху сорту, його новизни або дефіцитності, маркетингової політики оригінаторів сорту.

2.16. Проведені дослідження підтверджують придатність методичних рекомендацій, розроблених відділом ціноутворення та ринкової інфраструктури ІАЕ, для оперативного визначення оригінаторами сортів витрат виробництва та цін реалізації вихідного насіннєвого матеріалу картоплі господарствам чи підрозділам по первинному насінництву.

Отже, формування ринку насіння картоплі - є необхідною реальністю, так як відбувається становлення інших ринків: праці, продовольства, основних засобів виробництва, сільськогосподарської продукції, інтелектуальної власності тощо. Попит на насіннєву продукцію зростатиме, оскільки самостійні товаровиробники в умовах конкуренції будуть прагнути нарощувати виробництво і підвищувати якість вироблюваної продукції. Але перші спроби переходу до ринку показують, що процес буде тривалим і вимагатиме глибокої проробки як основних положень, так і конкретних проблем.

Висновки та пропозиції

1. Питома вага вартості насіння у структурі витрат виробництва товарної картоплі, за аналізований період, складає 30-40 %, що спричинене низькою якістю та нерациональним використанням посадкового матеріалу. В країнах з розвинутим картоплярством даний показник становить 24-28%.

2. Незатребуваність, в останні роки, біля 50 % пропозицій високорепродукційного насіннєвого матеріалу обумовлене неплатежездатним попитом на нього господарствами приватного сектору, через низький рівень товарності виробництва картоплі (для самозабезпечення).

3. При впровадженні сучасних технологій виробництва картоплі, кожна вкладена на покупку якісного насіння гривня може дати понад 50 копійок прибутку.

4. Насінництво картоплі, як в Україні, так і в розвинутих країнах, є високодоходним видом комерційно-виробничої діяльності.

5. За умов переходу та при ринкових відносинах наукова продукція, наприклад, сорт, набуває характеристик, що і будь-яка товарна продукція, і до її оцінки необхідно підходити з точки зору споживчої вартості, конкурентоздатності, можливості реалізації та отримання прибутку.

6. Найближчі заходи реформування системи виробництва насіннєвої картоплі: її структурно-організаційна перебудова, з орієнтацією на товаровиробників різних форм власності; підвищення якості вироблюваного насіннєвого матеріалу, через обов'язковий перехід до

насіниництва на безвірусній основі; посилення контролю за якістю насіння картоплі на всіх етапах її одержання, шляхом створення служби сертифікації та стимулювання науково-виробничої та комерційної діяльності через удосконалення механізму ціноутворення.

7. Для забезпечення розширеного відтворення селекційно-насіниницького процесу, адекватності ефективності виробництва насінневої і товарної картоплі, відповідності ціни насіння його якості, в період ринкової трансформації, система ціноутворення на насінневу картоплю повинна будуватися за принципом граничної (мінімальної) ціни.

Список робіт, опублікованих по темі дисертації:

1. Організаційно-економічні особливості розвитку картоплярства України у перехідний період до ринкових відносин // Картоплярство: Міжвідом. темат.наук.зб. - К.: Урожай,1995.- Вип.26. - С.117-123 / в співавторстві: Оверчук П.В., Філоненко М.М., в т.ч. автора - С.119-123/
2. Насіння картоплі // Ціноутворення в умовах формування ринкових відносин в АПК : Зб.наук.праць ІАЕ УААН. - К.: ІАЕ, 1997. - С. 407-412.
3. Сучасний стан та основні напрями формування ринку насінної картоплі // Вісник аграрної науки. - 1996. - № 8. - С.77-80.
4. Основні методологічні принципи ціноутворення на насінневу картоплю // Шляхи раціонального використання земельних ресурсів України: Тез.. допов. Міжн.наук.-практ.конф. - Чабани.: ІЗ УААН, 1995. - С.154.
5. Ценообразование на семенной картофель // Актуальные проблемы современного картофелеводства: Материалы Междун.науч.конф. - Минск.: БНИИК,1997. С.102.
6. Проблемы производства и сбыта семенного картофеля в Украине // Актуальные проблемы современного картофелеводства: Материалы Междун.науч.конф. - Минск.: БНИИК,1997.- С.103-104.

АННОТАЦІЯ

Сидорчук А.В. Ценовой механизм формирования рынка семян картофеля.

Диссертацией является рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.02.03 - Организация управления, планирования и регулирования экономики. Институт аграрной экономики УААН, 1997.

Защищается 6 научных работ, содержащие исследования проблем становления и развития экономических взаимоотношений в селекционно-семеноводческой системе картофелеводства Украины в условиях формирования рыночных отношений. Разработаны методические и практические подходы к усовершенствованию ценообразования на семеноводческую продукцию, обоснованы направления государственного регулирования рынка семян картофеля.

Sydorchuk A.V. The Price Mechanism of the Potatoes Seeds Market Formation.

The thesis is a manuscript.

The thesis is submitted for maintaining of Scientific Degree of Candidate of Economic Sciences in speciality 08.02.03 - Organization Management, Planning and Regulation of Economics. The Institute of Agricultural Economics UAAS, Kyiv, 1997.

6 scientific works containing the investigations of the problems of development of economic interrelations in the selection and seed-growing system of Ukrainian potatoes feeding under the conditions of market relations formation are defended. Methodical and practical approaches to the improvement of the price formation for seed-growing production have been elaborated and the directions of the state regulation of potatoes seeds market have been substantiated.

Ключові слова: ринок, ціна, собівартість, насіння картоплі, державне регулювання.

Підписано до друку 22. 06. 1997 р. Формат 60*84 1/16. Папір друк.

Тираж 100 прим. Ум. друк. арк. 1,0. Заказ № 44.

AB 38.037